

GRAS IS OM IN TE LIGGEN, deel 105

De Streepvarens in en om Eindhoven van 2000 t/m 2009

Joep Spronk

Hoewel in de afgelopen tien jaar van het werkgebied van de Floristische werkgroep 'slechts' 148 kilometerhokken deugdelijk onderzocht zijn – en er dus geen reden is om een atlas hierover te maken – blijkt zich bij een paar soorten van het geslacht Streepvaren (*Asplenium*) een behoorlijke verandering te hebben voorgedaan. Dat lijkt voldoende reden om hierover te rapporteren.

In tabel 1 zijn de Streepvarens vermeld die volgens de atlas¹ voorkwamen in de periode 1900 – 1999 in Eindhoven en omgeving.

tabel 1: Streepvarens 1900 - 1999

soort	aantal in 1900-49	aantal in 1970-79	aantal in 1980-89	aantal in 1990-99	frequentie-omschrijving 1990-99
Schubvaren ²	-	-	-	1	uiterst zeldzaam
Forez-streepvaren	-	-	1	1	uiterst zeldzaam
Muurvaren	18		12	31	vrij zeldzaam
Tongvaren	-	1	1	1	uiterst zeldzaam
Steenbreekvaren	2	-	-	1	uiterst zeldzaam

Schubvaren (Asplenium ceterach) Poppel in de kruidentuin.

¹ Spronk, Bruinsma, Lambert: Atlas van de flora van Eindhoven – de ontwikkeling van de flora in de regio in de twintigste eeuw, KNNV Eindhoven 2005

² In de atlas nog onder de oude naam *Ceterach officinarum*

Schubvaren (*Asplenium ceterach*)

In de atlas is reeds gememoreerd dat Schubvaren in 2003 in Leende niet meer is gevonden. Ook dit jaar (2009) is tijdens een bescheiden bedevaart geen spoor meer aangetroffen van Schubvaren. De vondst uit 1999 blijkt dus, in ieder geval tot nu toe, eenmalig.

Forez-streepvaren (Asplenium foreziense)

Forez-streepvaren (*Asplenium foreziense*)

Onze trots – op Streepvaren-gebied althans – groeit voorspoedig langs het kanaal. In plaats van de oorspronkelijke twee plekjes zijn er inmiddels vijf te melden. Het aantal exemplaren is ook wat groter. Dit jaar werden er zo'n 60 geteld. De waarschuwingen voor het voortbestaan van de soort op deze plaats – en daarmee ook in Nederland – blijven desondanks onverminderd van kracht.

Een geruststelling moge zijn dat de enkele vrij strenge winter die we de afgelopen tien jaar hebben meegemaakt door de Forez-streepvaren goed doorstaan is.

Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*)

In de periode 2000-2009 is Muurvaren gezien in 16 km-hokken. Afgezet tegen de 148 bezochte hokken is dat erg veel. Omdat die 148 hokken expliciet gekozen zijn – bijvoorbeeld in het kader van een herhalingsonderzoek van FLORON – mag hieruit niet geconcludeerd worden dat Muurvaren uitgebreid is van 5% van de hokken in de periode 1990-1999 naar bijna 11% in het decennium daarop.

Wel kan worden vastgesteld dat Muurvaren in ieder geval in drie hokken nieuw is gezien in de laatste tien jaar. Daar tegenover staat dat de soort in vier hokken niet meer aangetroffen is tijdens een herbezoek. Dus voorlopig staat de werkelijke stand op –1.

Geheel conform de verwachting zijn alle meldingen van Muurvaren afkomstig uit de bebouwde omgeving: Son, Aarle-Rixtel, Helmond, Mierlo, Leende, Nuenen, Geldrop, Eindhoven en Waalre. Uit Veldhoven is Muurvaren al 60 jaar niet meer gemeld. Een melding uit Aalst zou de eerste zijn.

Muurvaren (Asplenium ruta-muraria)

Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*)

Eigenlijk is het recente vinden van relatief veel nieuwe groeiplaatsen van Tongvaren de aanleiding geweest om te denken over een artikeltje.

Na de kwalificatie 'uiterst zeldzaam' voor de regio Eindhoven (in elk decennium vanaf 1970 één vondst en geen daarvoor) is Tongvaren de afgelopen tien jaar gezien in negen kilometerhokken.

Tot de bemoeienissen van het Prins Bernhard Cultuurfonds³ was Tongvaren bekend van de Joodse begraafplaats in Woensel, zoals dat al in de atlas gemeld is. De melding uit 1983 is opgedoken uit het archief van Joost Cools. Tongvaren werd gezien in Best (154-391) en de vondst van de jaren '70 is die uit een waterput in Loon (158-376).

Nieuwe meldingen komen van:

- Acht: niet oorspronkelijk, aangevoerd met o.a. Beemdkroon (*Knautia arvensis*) en Wondklaver (*Anthyllis vulneraria*)
- Westerhoven: greppel in een bos bij de Kempervennen in 2007; weinig exemplaren)
- Waalre: kerkhof Willibrorduskerk in 2001 (1 exemplaar)
- Waalre: waterput in tuin in 2004; dit is niet dezelfde put als die hierboven! Voor de statistici: deze vondst is uit hetzelfde km-hok als waarin de Willibrorduskerk ligt.
- Woensel Oude Toren: muurtje bij Bakemaflat (2001): verwijderd
- Stratum: tuinmuurtje Heezerweg: dit exemplaar is door de nieuwe bewoner snel weggekrabd (2002)
- De Burgh, Witte Dorp: op een muurtje in 2008 (2 exemplaren)
- Cranendonck Huize Elias (2004, 1 exemplaar)
- TU-terrein in fietsenkelder (2009, 1 exemplaar). Deze plant gedijt geheel in kunstlicht.

Een aantal malen heb ik hierboven melding gemaakt van het verwijderen van Tongvaren ondanks de beschermde status (lijst 2). Op het aantal gevonden populaties van negen is een verlies van drie toch te fors.

³ Spronk: Gras is om in te liggen, deel 103

Steenbreekvaren (Asplenium trichomanes)

Steenbreekvaren (*Asplenium trichomanes*)

Ook de beschermde Steenbreekvaren komt in de jaren 2000-2009 meer voor dan in de periode 1980-1999, maar niet zo verrassend als Tongvaren.

De enige recente groeiplaats van Steenbreekvaren is in de afgelopen 10 jaar niet opnieuw bezocht, zodat daarover geen (goed of slecht) nieuws gemeld kan worden.

Nieuwe meldingen komen van:

- complex Vredeoord (Philips) waar bij de fietsenstalling van gebouw VH-s circa 60 exemplaren geteld werden in 2003
- muurtje Joodse begraafplaats Woensel (2002) tot het schoonmaken ervan
- Waalre muurtje Willibrorduskerk in 2001 (5 exemplaren)
- Strijp muur begraafplaats Trudokerk in 2007 (7 exx)
- Stratum tuinmuurtje Heezerweg: 2009 (1 exemplaar)
- Geldrop kasteel (2006) weinig exemplaren

In 2009 werd in hok 165-395 (bijna 600 meter buiten het gebied van de werkgroep) bij Mariahout ook Steenbreekvaren gevonden. Het bijzondere aan dit exemplaar is dat het terrestrisch groeit⁴. Van de flora mag het, maar het is het vermelden toch waard.

Voor het Eindhovense gebied staat het aantal kilometerhokken met Steenbreekvaren in de periode 2000-2009 dus zeker op zes.

---

⁴ Op de valreep voor dit artikelje meldde Trudy Vos een Tongvaren bij Boxtel Gasthuis Kamp, die ook terrestrisch groeide en helaas gemaaid was.

Groensteel (*Asplenium viride*)

Naast de al in de atlas genoemde Streepvarens is in 2000 ook Groensteel gevonden door onze plantencollegae uit Helmond. De plant groeide op een van de oude pilaren van de brug van de trambaan Helmond – Mierlo over het Eindhovens Kanaal. In 2003 werd de soort ook gezien, maar bij een bezoek in 2005 helaas niet meer.

Recapitulerend is de stand van de Streepvarens in het eerste decennium van de 21ste eeuw volgens tabel 2. De 'maximale stand' op 31 december 2009 (tabel 3) is soms veel somberder. De redenen hiervoor zijn bij de bespreking van de individuele soorten gegeven. Deze 'maximale stand' is bepaald op het aantal waarnemingen over de periode 2000-2009, vermeerderd met de hokken uit het decennium ervoor uit de niet opnieuw bezochte hokken en verminderd met de hokken waaruit de soort alweer bewezen verdwenen is.

Tongvaren (Asplenium scolopendrium)

tabel 2: Streepvaren in eerste decennium van de 21ste eeuw

soort	aantal km-hokken	relatief aantal km-hokken ⁵
Groensteel	1	0,7
Schubvaren	0	0
Forez-streepvaren	1	0,7
Muurvaren	16	10,8
Tongvaren	9	6,1
Steenbreekvaren	6	4,1

tabel 3: Maximale stand Streepvarens op 31 december 2009

soort	maximaal aantal km-hokken	frequentie-omschrijving
Groensteel	0	uitgestorven / verdwenen
Schubvaren	0	uitgestorven / verdwenen
Forez-streepvaren	1	uiterst zeldzaam
Muurvaren	19	vrij zeldzaam
Tongvaren	9	zeldzaam
Steenbreekvaren	6	zeldzaam

Hoewel de situatie van de Streepvarens wel beter is dan de afgelopen 50 jaar kan het misschien toch raadzaam zijn om eigenaren van geschikte muren en gebouwen opmerkzaam te maken op het mogelijke voorkomen van bijzondere en soms beschermde planten. Anderzijds maakt zo iets misschien ook slapende (en slopende?) eigenaren wakker. Toch maar eens drs. Zielknijper raadplegen.

Adres van de schrijver:
Heggeranklaan 12
5643 BR Eindhoven

Foto's: Wim van der Ven.

⁵ Totaal aantal bezochte hokken = 148